स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुका निवडणूक खर्चाचा हिशोब देण्यासाठी उमेदवारांकरिता"वेळ (Time) आणि रीत (Manner)" निश्चित करणेबाबत...

राज्य निवडणूक आयोग,महाराष्ट्र

क्रमांक : रानिआ/२०१६/उनिख/प्र.क्र.१३/संगणकीकरण कक्ष
नवीन प्रशासकीय भवन, मंत्रालयासमोर,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरू चौक,
मुंबई- ४०० ०३२.
दिनांक : १५ ऑक्टोबर, २०१६.

आदेश

लोकसभा/विधानसभा व स्थानिक स्वराज्य संस्था (नगर परिषदा/ नगरपंचायती, जिल्हा परिषदा/ पंचायत समित्या व महानगरपालिका) च्या निवडणुका राजकीय पक्षांच्या आधारावर लढविण्यात येत असल्याने उमेदवार तसेच राजकीय पक्ष हे मतदारांपर्यंत पोहोचण्यासाठी प्रचारासह अनेक बाबींवर खर्च करतात.

२. निवडणुकांमध्ये अवैध मार्गाने (जो Corrupt किंवा Evil Practice मध्ये मोडू शकतो) होणाऱ्या खर्चावर आळा बसविणे सुदृढ लोकशाहीसाठी आवश्यक असल्याने "लोकप्रतिनिधीत्व अधिनियम १९५१" मध्ये अनेक तरतुदी करण्यात आलेल्या आहेत. (उदा. कलम ७७, कलम १२३ इत्यादी)

३. महाराष्ट्र राज्य निवडणूक आयोगाने त्यांची १९९४ मध्ये स्थापना झाल्याबरोबरच उमेदवारांच्या खर्चाबाबत खालील बाबींचा समावेश असलेले एक आदेश क्रमांक-एसईसी.१०९५/१०१/डी-३, दि.०७/०२/१९९५ मध्ये निर्गमित केले :-

(i) **खर्चावरील मर्यादा** - प्रत्येक उमेदवारासाठी खर्चाची मर्यादा निश्चित करण्यात आली असून, खर्चाचा हिशोब सादर न करणाऱ्या किंवा ओलांडणाऱ्या उमेदवारांविरुध्द कारवाई (फौजदारी गुन्ह्यासह) करण्याची तरतूद आहे.

(ii) **<u>दैनंदिन निवडणूक खर्च :-</u>** उमेदवारांनी खर्चाचा हिशोब दर दिवशी सादर करणे आवश्यक आहे. तसे न केल्यास उमेदवारांचा निकाल राखून ठेवण्याची तरतूद आहे.

(iii) **<u>एकूण निवडणूक खर्च व शपथपत्र :-</u>** निवडणुकीचा निकालानंतर ३० दिवसांच्या आत एकूण खर्चाचा हिशोब व त्यासोबत 'निवडणुकीवर झालेल्या सर्व खर्चाचा हिशोब व तपशील देण्यात आलेला आहे आणि कोणताही खर्च लपविण्यात आलेला नाही' या आशयाचे शपथपत्र प्रत्येक उमेदवाराने देण्याची तरतूद आहे.

(iv) जिल्हाधिकारी / महानगरपालिका आयुक्त यांना खर्चाची सत्यता तपासण्याचे अधिकार आहेत.

(v) जर जिल्हाधिकारी / महानगरपालिका आयुक्त यांनी मागणी केली, तर उमेदवाराने खर्चाच्या हिशोबाची पुस्तके, बिले, व्हाऊचर इत्यादी तपासण्याकरिता देणे आवश्यक आहे.

४. राज्य निवडणूक आयोगाने यानंतर आवश्यकतेनुसार उमेदवाराच्या खर्चाबाबत अनेक आदेश निर्गमित केलेले आहेत.

५. उमेदवाराच्या निवडणूक खर्चाचे खालील मुख्य स्त्रोत असतात :

(अ) उमेदवाराने अगर त्याच्या प्रतिनिधीने स्वत: केलेला खर्च,

(ब) राजकीय पक्षाने त्यांचेवर केलेला खर्च,

(क) इतर व्यक्ती (जसे-नातेवाईक, आप्तेष्ट, मित्रमंडळी, हितचिंतक, समर्थक इ.) किंवा संस्थेने त्यांचेवर केलेला खर्च.

६. निवडणुकीमध्ये अवाजवी खर्च व तसेच अवैध मार्गाने मतदारांना प्रभावित करण्यासाठी किंवा प्रलोभन देण्यासाठी राजकीय पक्ष व उमेदवारांकडून वापरण्यात येणाऱ्या नवनवीन योजनांबाबत मा. सर्वोच्च न्यायालयाने अनेक प्रकरणांमध्ये चिंता व्यक्त करुन त्यांच्यावर आळा बसविण्यावर सर्वांचे लक्ष

केंद्रीत केलेले आहे. सर्वोच्च न्यायालयाच्या काही निर्णयांचा थोडक्यात तपशील परिशिष्ट-१ मध्ये नमूद केला आहे.

७. निवडणुकांमध्ये आर्थिक बळाचा वाढता दुरुपयोग, त्यावर मा. सर्वोच्च/उच्च न्यायालयाचे निरनिराळया प्रकरणामध्ये अभिप्राय व लोकप्रतिनिधित्व अधिनियम, १९५१ मधील तरतुदी लक्षात घेता राज्य शासनाने सन २००८ मध्ये मुंबई महानगरपालिका, महाराष्ट्र महानगरपालिका व महाराष्ट्र नगरपरिषदा,नगरपंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम आणि सन २०१० मध्ये जिल्हा परिषद व पंचायत समिती व ग्रामपंचायत अधिनियमांमध्ये दुरुस्ती करुन खालीलप्रमाणे तरतूद केलेली आहे.

Disqualification by State Election Commission

If the State Election Commission is satisfied that a person,-

(a) has failed to lodge an account of election expenses within the time and in the manner required by the State Election Commission, and

(b) has no good reason or justification for such failure,

the State Election Commission may, by an order published in the Official Gazette, declare him to be disqualified and such person shall be disqualified for being a Councillor (for Corporation, Council & Nagar Panchayat) /Member (for Z.P. , P.S. & G.P) or for contesting an election for being a Councillor (for Corporation, Council & Nagar Panchayat) /Member (for Z.P. , P.S. & G.P) for a period of three (for Corporation, Council & Nagar Panchayat) /five years (for Z.P. , P.S. & G.P) from the date of the order.

८. स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या अधिनियमातील वरील दुरुस्ती लक्षात घेता दि.०७/०२/१९९५ चे आदेश सुधारित करुन निवडणूक खर्चाचा हिशोब देण्यासाठी उमेदवारांकरिता राज्य निवडणूक आयोग खालीलप्रमाणे "**वेळ (Time) व रीत (Manner)**" निश्चित करत आहे.

आ दे श

९. <u>सर्व उमेदवारासाठी</u> :-

९.१. <u>स्वतंत्र बँक खाते उघडणे, निधी स्वीकारणे व खर्च करणे इ. करण्यासाठी</u> :

(i) निवडणूक लढविणाऱ्या प्रत्येक उमेदवाराने शेड्यूल बँकेमध्ये एक स्वतंत्र खाते उघडावे व त्या खात्याचा तपशिल नामनिर्देशनपत्र दाखल करताना निवडणूक निर्णय अधिकारी यांच्याकडे सादर करावा.

(ii) बँकेच्या वरील खात्यामधूनच उमेदवारांनी स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकीसाठी सर्व आर्थिक व्यवहार करावेत. तसेच हे सर्व व्यवहार धनादेशाद्वारे (Cheque) करण्यात यावेत. (जसे-देणग्या स्वीकारणे, भेटी स्वीकारणे, कर्ज स्वीकारणे, पक्ष निधी मदत स्वीकारणे, निवडणूक खर्च करणे, देयके अदा करणे, इत्यादी). अत्यंत किरकोळ स्वरुपाचे खर्च रोखीने करता येतील, तथापि, त्याचे व्हाऊचर्स, पावती इ.ठेवणे बंधनकारक असेल.

(iii) उमेदवारांनी असाच निधी स्वीकारावयाचा आहे जो कोणत्याही अमिषाला/दबावाला बळी न पडता स्वखुशीने देण्यात येईल. जर एखाद्या निधीबाबत तक्रार प्राप्त झाली तर उमेदवाराविरुध्द कायदेशीर कारवाई करण्यात येईल.

९.२. <u>स्वत: केलेल्या खर्चाबाबत खालील कागदपत्रे/विवरणपत्रे/शपथपत्र सादर करावे</u> :

(i). **<u>दैनंदिन निवडणूक खर्च :-</u>** नामनिर्देशपत्र भरल्यापासून निकाल लागेपर्यंत, केलेल्या खर्चाचा दैनंदिन तपशिल प्रत्येक उमेदवाराने निवडणूक निर्णय अधिकारी यांच्याकडे दुसऱ्या दिवशी दुपारी २.०० वाजेपर्यंत सादर करावा.

(ii). **<u>एकूण निवडणूक खर्च :-</u>** निवडणुकीचा निकाल लागल्यानंतर ३० दिवसाच्या आत प्रत्येक उमेदवाराने केलेल्या एकूण खर्चाचा तपशिल, संबंधित जिल्हाधिकारी / महानगरपालिका आयुक्तांकडे सादर करावा व त्याची पोच घ्यावी.

(iii). **एकूण निवडणूक खर्चाच्या बाबी :-** सदर एकूण निवडणूक खर्चामध्ये वरील परिच्छेद-५ मध्ये नमूद केलेल्या तिन्ही बाबींचा समावेश असणे आवश्यक आहे :-

(अ) उमेदवाराने अगर त्याच्या प्रतिनिधीने स्वत: केलेला खर्च

(आ)राजकीय पक्षाने त्यांचेवर केलेला खर्च

(इ) इतर व्यक्ती (जसे-नातेवाईक, आप्तेष्ट, मित्रमंडळी, हितचिंतक, समर्थक इ.) किंवा संस्थेने त्यांचेवर केलेला खर्च

(iv). **शपथपत्र :-** एकूण खर्चाच्या तपशिलासोबत सदर उमेदवाराने 'निवडणुकीवर झालेल्या सर्व खर्चाचा खरा, अचूक व योग्य हिशोब व तपशील देण्यात आलेला आहे आणि कोणताही खर्च लपविण्यात आलेला नाही' या आशयाचे शपथपत्र सादर करावे.

(v). **निवडणूक निधीचे स्रोत :-** उमेदवाराने निवडणूक खर्चासाठी स्वीकारलेला निधी (देणग्या, भेटी, कर्ज, पक्ष मदत, इत्यादी) चा तपशील निकाल लागल्यापासून ३० दिवसात सादर करावा.

९.३. राज्य निवडणूक आयोगाने वेळोवेळी ठरवून दिलेल्या एकूण खर्चाच्या मर्यादेचे काटेकोरपणे पालन करावे.

९.४. उमेदवाराने केलेल्या सर्व निवडणूक खर्चाचे खरे, अचूक व योग्य पध्दतीने हिशोबाच्या नोंदी अभिलेख्यात ठेवाव्यात, व त्या खर्चास दुजोरा देणारी पुराव्याची कागदपत्रे जसे- पावती, बिल, व्हाऊचर इ. दिनांक व अनुक्रमांकानुसार फाईलिंग करुन जतन करावे. निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याने अगर जिल्हाधिकारी / महानगरपालिका आयुक्त यांनी तपासणीसाठी मागणी केल्यास, सदर मूळ अभिलेख व खर्चास दुजोरा देणारी पुराव्याची मूळ कागदपत्रे सादर करावीत.

१०. **सर्व राजकीय पक्षांसाठी** -

१०.१ स्वतंत्र बँक खाते उघडणे, निधी स्वीकारणे व खर्च करणे इत्यादि.-

(i) स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुका लढवू इच्छिणाऱ्या सर्व राजकीय पक्षांनी शेड्यूल बँकेमध्ये खालीलप्रमाणे खाते उघडावे :-

(अ) प्रत्येक महानगरपालिकेकरिता एक स्वतंत्र खाते तसेच

(ब) इतर स्थानिक स्वराज्य संस्थांकरिता प्रत्येक जिल्हयासाठी एक स्वतंत्र खाते.

(ii) पक्षांनी वरील खात्याचा तपशिल राज्य निवडणूक आयोगास व संबंधित जिल्हाधिकारी / महानगरपालिका आयुक्त यांना निवडणुकीपूर्वी सादर करावा.

(iii) उघडलेल्या बँकेच्या वरील खात्यामधूनच राजकीय पक्षांनी स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकीसाठी सर्व आर्थिक व्यवहार करावेत. तसेच हे सर्व व्यवहार धनादेशाद्वारे (Cheque) करण्यात यावेत. (जसे-देणग्या स्वीकारणे, भेटी स्वीकारणे, कर्ज स्वीकारणे, उमेदवारांना पक्ष निधी मदत देणे, निवडणूक खर्च करणे, देयके अदा करणे, इत्यादी)

(iv) राजकीय पक्षांनी असाच निधी स्वीकारावयाचा आहे जो कोणत्याही अमिषाला/दबावाला बळी न पडता स्वखुशीने देण्यात येईल. जर एखाद्या निधीबाबत तक्रार प्राप्त झाली तर पक्षाविरुध्द कायदेशीर कारवाई करण्यात येईल.

१०.२. <u>उमेदवारांवर केलेल्या खर्चाबाबतची खालील कागदपत्रे/विवरणपत्रे/शपथपत्र सादर करावे</u> :

सर्व राजकीय पक्षांनी निकाल लागल्यापासून २० किंवा ६० दिवसाच्या आत स्थानिक स्वराज्य संस्थानिहाय खालील प्रकारचे अहवाल, विवरणपत्र संबंधित जिल्हाधिकारी / महानगरपालिका आयुक्त यांचेमार्फत राज्य निवडणूक आयोगास सादर करावे.

(i) नामनिर्देशनपत्र दाखल करणाऱ्या, पक्षातर्फे प्रपत्र-अ व ब देण्यात आलेल्या, माघार घेणाऱ्या व विजयी झालेल्या उमेदवारांचा तपशील सादर करावा. (निकाल लागल्यानंतर २० दिवसाच्या आत)

(ii) स्थानिक स्वराज्य संस्थांनिहाय एकूण खर्चाचा तपशिल सादर करावा. (निकाल लागल्यानंतर ६० दिवसाच्या आत)

(iii) स्थानिक स्वराज्य संस्थेनिहाय पक्षांतर्फे निवडणूक लढविणाऱ्या प्रत्येक उमेदवारांकरिता खालील दोन्ही प्रकारचा केलेल्या खर्चाचा तपशिल सादर करावा. (निकाल लागल्यानंतर २० दिवसाच्या आत)

(अ) उमेदवारांवर केलेला थेट खर्च (Directly attributable to candidate). **उदा.** उमेदवारांना दिलेली पक्ष निधीची मदत, उमेदवारांसाठी छापलेले प्रचार साहित्य, उमेदवारांना पुरवलेली वाहने इ. ज्याचा संबंधित उमेदवाराशी थेट संबंध जोडता येतो व खर्च त्या उमेदवारावर थेट आकारण्यात यावा.

(आ) उमेदवारांवर केलेला खर्च जो त्यांच्यामध्ये विभाजित करता येतो (directly divisible between them). **उदा.** पक्षाने घेतलेली जाहिर सभा अगर रॅली अगर जाहिरात ज्यामुळे एकापेक्षा अनेक उमेदवारांचे नाव वापरले जाते आणि त्या उमेदवारांचा प्रचार होतो, असा खर्च त्या सर्व उमेदवारांमध्ये समप्रमाणात विभाजीत करण्यात यावा.

(iv) राजकीय पक्षाच्या पदाधिकाऱ्याने 'निवडणुकीवर झालेल्या सर्व खर्चाचा खरा, अचूक व योग्य हिशोब व तपशील देण्यात आलेला आहे आणि कोणताही खर्च लपविण्यात आलेला नाही' या आशयाचे शपथपत्र सादर करावे. (निकाल लागल्यानंतर ६० दिवसाच्या आत)

(v) राजकीय पक्षाने निवडणूक खर्चासाठी स्वीकारलेला निधी (देणग्या, भेटी, कर्ज, इत्यादी) चा तपशील (निकाल लागल्यानंतर ६० दिवसाच्या आत)

(vi) मात्र, प्रत्येक उमेदवारांवर केलेला खर्च त्या उमेदवारांना २० दिवसांच्या आत अवगत करावा, जेणेकरुन सदर खर्च उमेदवार त्यांच्या एकूण खर्चात सादर करु शकतील.

(vii) खर्चाचा तपशील देताना भारत निवडणूक आयोगाच्या आदेशातील तत्व अवलंबिण्यात यावे.

(viii) प्रत्येक राजकीय पक्षांनी "वार्षिक लेखापरिक्षित लेख्याची" ऑडिटरद्वारे अधिप्रमाणित एक प्रत व संबंधित वर्षातील भरलेल्या "आयकर विवरणाची

(रिटर्नसची)" एक प्रमाणित प्रत वित्तीय वर्ष संपल्यापासून एक वर्षाच्या आत (जरी राजकीय पक्षाचे उत्पन्न करपात्र उत्पन्नापेक्षा कमी किंवा निरंक असेल तरीही दरवर्षी) राज्य निवडणूक आयोगाला सादर करावे.(दरवर्षी)

१०.३ पक्षाने केलेल्या सर्व खर्चाचे खरे, अचुक, व योग्य पध्दतीने हिशोबाच्या नोंदी अभिलेख्यात नोंदवाव्यात, व त्या खर्चास दुजोरा देणारी पुराव्याची कागदपत्रे जसे- पावती, बील, व्हाऊचर इ. दिनांक व अनुक्रमांनुसार फाईलिंग करुन जतन करावे. राज्य निवडणूक आयोगाने अगर संबंधित जिल्हाधिकारी / महानगरपालिका आयुक्त यांनी मागणी केल्यास सदर मूळ अभिलेख व खर्चास दुजोरा देणारी मूळ कागदपत्रे तपासणीसाठी सादर करावे.

११. **<u>इतर व्यक्ती अगर संस्थांनी उमेदवारासाठी केलेला खर्च -</u>**

इतरांनी (जसे-नातेवाईक, आप्तेष्ट, मित्रमंडळी, हितचिंतक, समर्थक इ.) किंवा संस्थेने केलेल्या खर्चाचा संपूर्ण हिशोब वरील परिच्छेद ९ च्या धर्तीवर देण्याची सर्व जबाबदारी संबंधित उमेदवाराची राहील. इतर व्यक्तींनी कोणत्याही माध्यमातून दिलेल्या जाहिराती, प्रसार, माहिती ज्यामध्ये उमेदवाराचे नाव अगर फोटो असेल, त्याचा खर्च हा इतरांनी उमेदवारासाठी केलेला खर्च धरण्यात यावा.

१२. खर्चाच्या तपशीलाची सत्यता तपासणे -

मा. सर्वोच्च न्यायालय यांचे एल.आर. शिवरामगौडा इतर विरुध्द टि.एम.चंद्रशेखर सिव्हिल याचिका क्र. ४२७२/१९९१ मध्ये निकालाप्रमाणे उमेदवाराने सादर केलेला तपशील योग्य आहे किंवा कसे हे तपासण्याचे पूर्ण अधिकार आयोगाला असल्याने वरील “ वेळ व रित” न पाळणाऱ्या उमेदवार व पक्षाविरुध्द पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करण्यात येईल.

१२.१ **<u>उमेदवारांबाबत :-</u>**

(i) जिल्हाधिकारी यांनी जिल्हानिहाय (आवश्यकता असेल तर स्थानिक स्वराज्य संस्थानिहाय) व महानगरपालिका आयुक्त यांनी संबंधित महानगरपालिकाकरिता निवडणुकीमधील ज्या मुख्य बाबींवर खर्च केला जातो

त्या बाबींचे स्थानिक स्तरावर प्रचलित दर निश्चित करावेत. नुकत्याच पार पडलेल्या इतर निवडणूकीकरिता दर निश्चिती झाली असल्यास, योग्य भाववाढ विचारात घेऊन सदर दर वापरण्यात यावेत.

(ii) प्रभाग रचना अंतिम झाल्यावर राजकीय पक्ष तसेच स्थानिक तज्ज्ञ इत्यादींच्या सल्लामसलतीने प्रचलित दर निश्चित करावेत व त्यास योग्य ती प्रसिध्दी द्यावी.

(iii) उमेदवाराने सादर केलेला दैनंदिन खर्च निवडणूक निर्णय अधिकारी यांनी सूचना फलकावर प्रसिध्द करावा. याबाबत तक्रारी प्राप्त झाल्यास किंवा निवडणूक संनियत्रण यंत्रणेने काही आक्षेपार्ह बाबी नजरेस आणल्या तर निवडणूक निर्णय अधिकारी यांनी याबाबत संबंधित उमेदवारांना नोटीस देऊन, त्यांची बाजू ऐकून, निश्चित केलेल्या दरपत्रकाशी तुलना करून झालेला खर्च योग्य आहे किंवा कसे, याची चौकशी /खात्री करून निर्णय घ्यावा. दरपत्रकापेक्षा कमी खर्च दाखविण्यात आला असेल किंवा खर्च लपविण्यात आला असेल तर दरपत्रकाप्रमाणे खर्च ग्राह्य धरण्यात यावा.

(iv) उमेदवाराने निवडणुकीचा निकाल लागल्यानंतर खर्चाचा एकूण तपशील ३० दिवसांच्या आत जिल्हाधिकारी/महानगरपालिका आयुक्त यांना देणे आवश्यक आहे. प्राप्त झालेला तपशील जिल्हाधिकारी/महानगरपालिका आयुक्त यांनी सूचना फलकावर प्रसिध्द करावा. एकूण खर्चाच्या तपशीलाबाबत जनतेकडून तक्रारी प्राप्त झाल्यास किंवा निवडणूक संनियंत्रण यंत्रणेने काही आक्षेपार्ह बाबी नजरेस आणल्या तर जिल्हाधिकारी/महानगरपालिका आयुक्त यांनी याबाबत संबंधित उमेदवारांना नोटीस देऊन त्यांची बाजू ऐकून, निश्चित केलेल्या दरपत्रकाशी तुलना करून झालेला खर्च योग्य आहे किंवा कसे, याची चौकशी व खात्री करून निर्णय घ्यावा. दरपत्रकापेक्षा कमी खर्च दाखविण्यात आला

असेल किंवा लपविण्यात आला असेल तर दरपत्रकाप्रमाणे खर्च ग्राह्य धरण्यात यावा.,

(v) जर उमेदवाराने वरील "वेळ व रित" प्रमाणे खर्चाचा तपशील सादरच केला नसेल किंवा उमेदवाराचा एकूण खर्च मर्यादेपेक्षा जास्त असेल किंवा "वेळ व रित" याचे पालन झाले नसेल, तर संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थेच्या अधिनियमामध्ये सन-२००८ / सन-२०१० मध्ये झालेल्या दुरुस्तीनुसार उमेदवारांना अनर्ह करण्याबाबतची कार्यवाही करावी.

१२.२ **राजकीय पक्षाबाबत :-**

(i) निश्चित करण्यात आलेल्या वरील "वेळ व रित" चे पालन न केल्यास, जिल्हाधिकारी / महानगरपालिका आयुक्त यांनी संबंधित राजकीय पक्षांना, विनाविलंब कागदपत्रे/विवरणपत्रे/ शपथपत्रे सादर करण्याबाबत सूचना द्यावी.

(ii) सदर सूचना मिळाल्यानंतरही कागदपत्रे/विवरणपत्रे/ शपथपत्रे सादर केले नाही, तर जिल्हाधिकारी / महानगरपालिका आयुक्त यांनी त्याबाबत अहवाल राज्य निवडणूक आयोगास सादर करावा.

(iii) निश्चित केलेली "वेळ व रीत" न पाळणाऱ्या राजकीय पक्षांविरुध्द राज्य निवडणूक आयोग "राजकीय पक्ष नोंदणी आदेश २००९" (प्रामुख्याने परिच्छेद ३ (१०) (इ), ४ (क), व ५ (अ) (ब) (क)) अंतर्गत खालीलप्रमाणे एक किंवा अनेक कारवाई करेल :-

(अ) नोंदणी निलंबित करणे.

(आ) विलंबाकरिता प्रती दिवस आर्थिक दंड (राज्य निवडणूक आयोग ठरविल त्याप्रमाणे) आकारणे

(इ) कायदेशीर कारवाई (फौजदारी गुन्ह्यासह) करणे.

(ई) राजकीय पक्ष नोंदणी आदेश, २००९ व २०१६ मधील तरतुदींनुसार नोंदणी रद्द करणे.

१३. <u>वरील आदेश खालीलप्रमाणे लागू राहतील</u> :-

(अ) सर्व उमेदवारांना - सर्व प्रकारच्या स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकांमध्ये निवडणूक लढविणाऱ्या.

(ब) सर्व राजकीयपक्षांना - ग्रामपंचायत वगळून सर्व स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकांमध्ये भाग घेणाऱ्या.

१४. आयोगाने ऑनलाईन पध्दतीची सुविधा उपलब्ध करुन दिल्यास, त्याद्वारेच निवडणूक खर्च सादर करावेत.

मा. राज्य निवडणूक आयुक्त यांच्या आदेशानुसार.

(एस. एम. चन्ने)
सचिव
राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र

प्रत:-

१. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
२. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
३. सचिव, विधी मंडळ, विधानभवन, मुंबई.
४. प्रधान सचिव, वित्त व नियोजन, मंत्रालय, मुंबई ३२.
५. प्रधान सचिव, ग्रामविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
६. सचिव (२), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
७. सर्व विभागीय आयुक्त (कोंकण, पुणे, नाशिक, औरंगाबाद, अमरावती व नागपूर)
८. आयुक्त (सर्व महानगरपालिका)
९. जिल्हाधिकारी, (सर्व)
१०. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हापरिषद (सर्व)

११. मुख्याधिकारी नगर परिषदा/ नगरपंचायती (सर्व)

१२. राष्ट्रीय मान्यता प्राप्त पक्ष /राज्यस्तरीय पक्ष व नोंदणी कृत राजकीय पक्ष

१३. मा. आयुक्त यांचे स्वीय सहायक, राज्य निवडणूक आयोग, मुंबई.

१४. मा. सचिव यांचे स्वीय सहायक, राज्य निवडणूक आयोग, मुंबई.

१५. आयोगातील सर्व कार्यासने

१६. निवड नस्ती

परिशिष्ट -१

(मा.सर्वोच्च न्यायालयाचे न्यायालयाच्या निकालातील संदर्भ)

I. **श्री. यशवंतराव गडाख** (१९९४)... "खर्चासाठी निश्चित केलेल्या मर्यादा बहुतांशी प्रकरणामध्ये ओलांडल्या जातात..." (civil Appeal No २११५/१९९३, (१९९४) १SCC ६८२:AIR १९९४ SC६७८, Date of Decision १९/११/१९९३)

II. **श्री. एल.आर. सिवारामा गौड वि. पंतप्रधान चंद्रशेखर** (१९९९) :... "निवडणूक आयोगास उमेदवाराने सादर केलेल्या खर्चाचा तपशील योग्य आहे किंवा कसे, हे तपासण्याचे अधिकार आहेत..." **सिव्हिल याचिका क्र.** ४२७२/१९९१

"Rule enables the Election Commission to decide whether a contesting candidate has failed to lodge his account of election expenses within the time and in the manner required by the Act after adopting the procedure mentioned therein. If an account is found to be incorrect or untrue by the Election Commission after enquiry under Rule ८९, it could be held that the candidate had failed to lodge his account within the meaning of Section १०(A') and the Election Commission may disqualify the said person".

III. भिकाजी केशव जोशी विरुध्द ब्रिजलाल नंदलाल बियानी सिव्हिल अपिल क्र.१५/१९५४ (१९५५) AIR ६१०, १९५५ SCR (२) ४२८, Date of Decision ०२/०५/१९५५)

".. ..Respondent has given a totally untrue return of election expenses. This is in contravention of law.. ..

.. .. It is not in the interest of purity of elections that such allegations of disqualification should be completely ignored without enquiry"

IV. एस.खादर शरिफ विरुध्द मुन्नुस्वामी गांऊडर (१९५५) २ एससीआर ४६९ (१९५५)२ SCR ४६९: ११ELR२०८: AIR१९५५SC, ७७५, Date of Decision १५/०९/१९५५)

".. ..while it is meritorious to make a donation for charitable purposes, if that is made at the time or on the eve of an election, it is open to the charge that its real object was to induce the electors to vote in favour of the particular candidate, and that it should therefore be treated as election expense.. ..

Charity at election times ought to be kept by politicians in the background....."

V. विद्या सागर जोशी विरुध्द सुरेंद्रनाथ गैतम सिव्हील अपिल क्र. ८५३/१९६८ (Civil appeal No ८५३/१९६८) (१९६९) २SCR ८४: AIR१९६९SC २८८: ४४ELR२९) १३/०९/१९६८

".. ..if the expenses are primarily or principally, expenses incurred for the promotion of the interest of the candidate, they are election expenses"

VI. मोहिंदर सिंग गिल विरुध्द मुख्य निवडणूक आयुक्त सिव्हिल अपिल क्र.१२९७/१९७७ (१९७८ AIR ८५१, १९७८ SCR (३) २७२, Date of Decision ०२/१२/१९७७)

"Article ३२४, in our view, operates in areas left unoccupied by legislation and the words 'superintendence, direction and control' as well as 'conduct' of all elections' are the broadest terms."

"Parliament or any State Legislature has made valid law relating to or in connection with elections, the Commission shall act in conformity with, not in violation of such provision but where such law is silent Art. ३२४ is a reservoir of power to act for the avowed purpose of, not divorced from pushing forward a free and fair election with expedition.

" the Commission shall be responsible to the rule of law, act bona fide and be amenable to the norms of natural justice in so far as conformance to such canons can reasonably and realistically be required of it as fairplay-in-action in a most important area of the constitutional order, viz., elections."

VII. ए. सी. जोस विरुध्द सिवन पिल्ले व इतर सिव्हिल अपिल ३८३९/१९८२ ((१९८४)२ SCC no ६५६, Date of Decision ०५ march १९८४)

"To sum up, therefore, the legal and constitutional position is as follows:

१(a). When there is no Parliamentary legislation or rule made under the said legislation, the Commission is free to pass any orders in respect of the conduct of elections.

१(b). where there is an Act and express Rules made thereunder it is not open to the Commission to override the Act or the Rules and pass orders in direct disobedience to the mandate contained in the Act or the Rules. In other words, the powers of the Commission are meant to supplement rather than supplant the law (both statute and Rules) in the matter of superintendence, direction and control as provided by Art. ३२४,

१(c). where the Act or the Rules are silent, the Commission has no doubt plenary powers under Art. ३२४ to give any direction in respect of the conduct of election, and.."

VIII. गडाख शंकरराव विरुध्द बाळासाहेब विखे पाटील सिव्हिल याचिका क्र. २११५/१९९३ (१९९४ AIR ६७८, १९४४ SCC (१) ६८२)

".. .. The ceiling on expenditure is fixed only in respect of the expenditure incurred or authorised by the candidate himself but the expenditure incurred by the party or anyone else in his election campaign is safely outside the net of legal sanctionThe spirit of the provision suffers violation through the escape route. The prescription of ceiling on expenditure by a candidate is a mere eye-wash and no practical check on election expenses for which it was enacted to attain a meaningful democracy. This lacuna in the law is, however, for the Parliament to fill lest the impression is reinforced that its retention is deliberate for the convenience of everyone. If this be not feasible, it may be advisable to omit the provision to prevent the resort to indirect methods for its

circumvention and subversion of the law, accepting without any qualm the role of money power in the elections. This provision has ceased to be even a fig leaf to hide the reality.. ..”

IX. कॉमन कॉसेस रजिस्ट्रर सोसायटी विरुध्द भारत सरकार (*१९९६) २ SCC ७५२* (IT १९९६ (३) ७०६ १९९६ Scale (३) २५८, Date of Decision ०४/०४/१९९६)

“The Court ruled that (१) the political parties that had not been filing tax returns violated the provisions of the Income Tax Act and (२) the burden lies with the candidate to prove that expenditures were incurred by the party and not the candidate him or herself. the Court concluded that the Election Commission॰s constitutional authority includes issuing directions for political parties to submit for its scrutiny the details of all expenditures incurred or authorized by the parties in connection with the election of their respective candidates (pg. १५). Thus, the Court ruled that the Government of India shall (i) to inquire into why requirements under the Income Tax Act for the disclosure and filing of income tax by political parties were not being enforced by the tax authorities, and (ii) investigate political parties that had failed to disclose and file Income Tax and initiate action, including any penal action against the defaulting political parties, in accordance with the Income Tax Act”

(x) कॉमन कॉसेस रजिस्ट्रर सोसायटी विरुध्द भारत सरकार (मा.सर्वोच्च न्यायालय ६८२) रिट याचिका क्र.१३/२००३

“.. ..Though advertising by governments should remain regulated all the time, it is particularly important to scrupulously follow these principles before and during the elections. As far as possible, during the period prior to elections, only those advertisements required by law (such as public health and safety advisories or job and contract advertisements) alone be released by governments;.. ..

.. .. aim to influence public support for a political party or a candidate for election o or.. .... .. embargo on advertisements on the eve of the elections.. ..”

(xi) अशोक शंकरराव चव्हाण विरुध्द माधवराव किन्हाळकर (२०१४) ७ एससीसी ९९ **W.P.No. 4590/2014 & CM 9137/2014, Date of Decision 12/9/2014)**

. . . . .Where the Election Commission decides that a contesting candidate has failed to lodge his account of election expenses within the time and in the manner required by the Act and these rules it shall by notice in writing call upon the candidate to show cause why he should not be disqualified. . . . .

. . .The said Rule prescribes that a voucher shall be obtained for every item of expenditure and for lodging all vouchers along with the account of TC election expenses. . . .

. .. . . . Rule enables the Election Commission to decide whether a contesting candidate has failed to lodge his account of election expenses within the time and in the manner required by the Act after adopting the procedure mentioned therein. If an account is found to be incorrect or untrue by the Election Commission after enquiry under Rule ८९, it could be held that the candidate had failed to lodge his account within WP (C) No.२५११/२०११ page १५ of १८ the meaning of Section १०(A) and the Election Commission may disqualify the said person.. ..”

(xii) Association for Democratic Reforms Vs. Union of India and another सिव्हिल रिट याचिका क्र. ५१५/२००२,दि.१३/०३/२००३

“. . . .*Omission to furnish the information as per the mandate of Section ३३B and furnishing false information in that behalf is made punishable.. . . .”*

(xiii) मनोज नरुला विरुध्द केंद्र सरकार सिव्हिल रिट याचिका क्र. २८९/२००५, दि.२७/०८/२००५

“. . . . . . Democratic polity - Pure concept of - Abhorrence to corruption and repulsiveness to idea of criminalisation of politics - Held, democracy expects prevalence of genuine orderliness, positive propriety, dedicated discipline and sanguine sanctity by constant affirmance of constitutional morality which is the pillar stone of good governance,

Free and fair elections and democracy - Holding of free and fair election held, is the heart and soul of parliamentary system - It is one of the features, absence of which can erode fundamental values of democracy - Concern of Supreme Court expressed in earlier cases with regard to various facets of candidates who contest election and seek votes, noticed. . . .

. . . . ..Criminalisation of politics - Negative effects on democracy - Held, systemic corruption and sponsored criminalisation can corrode fundamental core of elective democracy and, consequently, the constitutional governance - Criminalisation of politics creates dent in marrows of the nation - Democratic republic polity hopes and aspires to be governed by government which is run by elected representatives who do not have any involvement in serious criminal offences or offences relating to corruption, casteism, societal problems, affecting sovereignty of nation and many other offences. . . . .

. . . . . Need for cleansing of political climate - Electoral reforms - Recommendations of Justice J.S. Verma Committee Report on Amendments to Criminal Law (२०१३) and Law Commission २४४th Report (२०१४) on electoral reforms - Need for enactment into law, emphasised . . . . ..”